

GENERALUL ALEXANDRU IOANIȚIU – DE LA SERVICIUL ISTORIC LA MARELE STAT MAJOR –

Liviu CORCIU

Director, Arhivele Militare Naționale Române

Destinul tânărului ofițer Alexandru Ioanițiu s-a prefigurat în condiții excepționale, după cum i-a fost întreaga carieră, în anii grei ai Primului Război Mondial.

Participant activ în prima linie a frontului, implicat alături de subunitatea și regimentul său în bătăliile din Dobrogea, pe Neajlov și la Mărășești, avansat în mod excepțional de la gradul de locotenent la gradul de maior, în numai doi ani, promovat, din comandant de baterie, direct la catedra Școlii de artilerie și geniu și, ulterior, în cadrul Serviciului Istoric din Marele Stat Major, profesor de istorie militară și comandant al Școlii Superioare de Război, devenit, mai târziu, șeful Statului Major General, acestea sunt câteva dintre reperele unei „splendide” cariere militare, încheiată prematur și tragic.

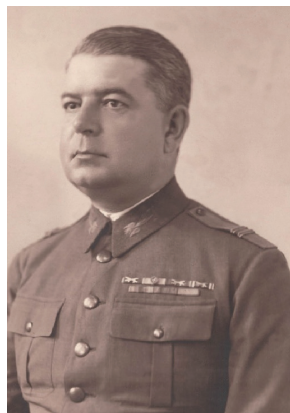
Articolul de față încearcă să contureze, fără umbra ideologică ce a marcat întreaga societate a acelor vremuri, profilul gânditorului militar Alexandru Ioanițiu, personalitatea acestuia afirmată prin consistente lucrări și studii de istorie și strategie militară, având în centrul atenției teoria luptei armate, planificarea și conducerea operațiilor în campanie, reorganizarea și înzestrarea armatei, în contextul conflictului major ce se întrezărea și a propriei experiențe de pe câmpul de luptă.

Cuvinte-cheie: teorie militară, campanie, Marele Stat Major, Serviciul Istoric, conflict.

INTRODUCERE

Serviciul Istoric din cadrul Marelui Stat Major a avut, de-a lungul timpului, în compunerea sa ilustre personalități, oameni care au făcut ori au scris istorie. Una dintre acestea este Alexandru Ioanițiu, cel care a adus, în cei șase ani de activitate (1921- 1927), o contribuție semnificativă la cunoașterea și dezvoltarea istoriografiei militare, atât prin creația sa teoretică, dar mai ales prin vocația didactică, manifestată încă din primii ani ai carierei.

Victimă a apropierii, prin natura relațiilor profesionale, de Ion Antonescu, căruia nu i s-a opus la trecerea armatei române dincolo de Prut, despre Alexandru Ioanițiu nu s-a scris foarte mult în anii postbelici, fiind „uitate” remarcabile realizări ale unei cariere militare de excepție.

În anul 1929, Alexandru Ioanițiu era încadrat la Serviciul Istoric din Marele Stat Major și predă la Școala Superioară de Război, al cărei comandant era Ion Antonescu, cursul „Războiul național”. S-au întâlnit, din nou, prin forța împrejurărilor, în anul 1934, când generalul Ion Antonescu a devenit șeful Marelui Stat Major, iar Alexandru Ioanițiu, încadrat tot la Marele Stat Major, era responsabil de *cursul de comandament*. Prestația sa pe timpul manevrelor regale din toamna aceluiași an, când a îndeplinit funcția

de șef de stat major al lui Antonescu, a reușit să-l impresioneze până și pe acesta, care l-a zugrăvit astfel: „Este un caracter de elită. Cultură superioară. Toate lucrările sale sunt clare și foarte precise. Va face o splendidă carieră”¹.

În anul 1929, Alexandru Ioanițiu era încadrat la Serviciul Istoric din Marele Stat Major și predă la Școala Superioară de Război cursul „Războiul național”.

¹ Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), *fond Memorii bătrâni*, litera I, crt. 59, Memoriul original al colonelului Alexandru Ioanițiu, f. 81.

Aceste aprecieri elogioase, venite din partea unei persoane zgârcite cu laudele și a cărei intransigență era cvasicunoscută printre contemporani, ne fac să luăm în considerare varianta, neîmpărtășită² de unii autori, conform căreia Alexandru Ioanițiu s-ar fi bucurat de o sinceră apreciere din partea lui Ion Antonescu, acesta văzând în el un tânăr și extrem de capabil ofițer și căruia i-a încredințat, la 1 octombrie 1934, comanda Regimentului 1 Artilerie Grănicerească.

CONTEXTUL POLITICO-MILITAR LA 6 SEPTEMBRIE 1940

Pentru a înțelege și mai bine felul în care s-a produs „apropierea” de Antonescu, trebuie să subliniem contextul politico-militar în care se găsea România la data la care generalul Ioanițiu a fost numit șef al Marelui Stat Major.

La 6 septembrie 1940, echilibrul european nu mai exista și din garanțiile noastre de securitate se alesese praful: Franța capitulase în șase săptămâni, iar Anglia era departe și ocupată cu propriile probleme, asediată fiind în bătălii aeriene inegale, în timp ce, mai aproape, Polonia fusese deja împărțită între Germania și URSS.

Încă din anul 1939, când fusese decretată mobilizarea generală, devenise clar faptul că armata nu era pregătită și nici dotată corespunzător pentru a-și îndeplini rolul, rezultat al lipsei unei politici coerente în acest domeniu, în perioada scursă de la terminarea Primului Război Mondial.

Situația dificilă în care se găsea România în acel moment era generată de rapturile teritoriale suferite atât prin aplicarea protocolului secret al pactului Ribentrop-Molotov, prin care se renunțase la Basarabia în favoarea URSS, cât și a celui de-al doilea Dictat de la Viena, prin care se renunțase la partea de nord-vest a Ardealului, în favoarea Ungariei.

Nici pe frontiera de sud-est a României lucrurile nu stăteau mai bine, pe 31 iulie 1940 guvernul Gigurtu fiind înștiințat,

Încă din anul 1939, când fusese decretată mobilizarea generală, devenise clar faptul că armata nu era pregătită și nici dotată corespunzător pentru a-și îndeplini rolul, rezultat al lipsei unei politici coerente în acest domeniu, în perioada scursă de la terminarea Primului Război Mondial.

² Alex Mihai Stoenescu referindu-se la Ion Antonescu: „(...) în momentul ajungerii la putere, se înconjoară cu militari pe care-i cunoștea foarte bine și-i putea domina, aceștia fiind de regulă firi ascultătoare (cazul generalului Ioanițiu, <tolerant și tăcut>, cum ni-l prezintă generalul Iacobici”). Alex Mihai Stoenescu, *Armata, mareșalul și evreii*, Editura RAO, București, 2010, p. 660.

de ambasadorul Germaniei la București, Wilhelm Fabricius, că trebuie să cedeze întreg Cadrilaterul, Bulgariei.

Încadrată forțat în *ordinea*³ creată de Germania în sud-estul Europei, România a pierdut 33% din teritoriu, aproape șapte milioane de locuitori, iar deznădejdea cuprinsese întreaga societate românească⁴.

Evenimentele din vara anului 1940 au avut consecințe grave asupra economiei, resurselor naturale și producției agricole, au influențat negativ situația demografică a țării, au generat manifestații spontane de protest în marile orașe ale țării și la București.

Un tablou sugestiv al societății românești din acea perioadă tulbure este schițat în scrisoarea⁵ din 28 iulie 1940, prin care atașatul militar german al Trupelor de Uscat la București, colonelul Karl Richard Wahle, raporta la Berlin: „*Lipsa de continuitate este problema cunoscută a Guvernului român.(...) Aici, deși în doi ani s-au perindat zece cabinete, nimic nu s-a schimbat*”.

La cele de mai sus s-au mai adăugat și alte efecte politice și sociale: Mișcarea Legionară, interesată să preia puterea, contesta, la rândul ei, prestația regelui, Constituția a fost suspendată, Parlamentul dizolvat, iar Carol al II-lea a părăsit tronul, „*trecând grelele sarcini ale domniei*” fiului său, Mihai, și investindu-l pe generalul Ion Antonescu⁶ în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

Antonescu a văzut în cooperarea cu Germania garanția de securitate⁷ a României și a considerat reorganizarea armatei o prioritate, astfel că una dintre primele⁸ întreprinderi după preluarea puterii a avut-o la Legația germană din București, în după-amiaza zilei de 7 septembrie 1940, unde și-a precizat programul de reformă a instituției militare. Despre aceasta, locțiitorul atașatului militar la București, raporta: „*Ideea generalului Antonescu (...) constă în restructurarea și asigurarea*

Încadrată forțat
în ordinea creată
de Germania
în sud-estul
Europei,
România a
pierdut 33%
din teritoriu,
aproape șapte
milioane de
locuitori, iar
deznădejdea
cuprinsese
întreaga
societate
românească.

³ *** , Arhivele Miliare Române (AMR), *Relațiile militare româno-germane 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, București, 2000, p. 27.

⁴ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002, p. 359.

⁵ *** , AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 27.

⁶ Vezi https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Antonescu, accesat la 12.10.2019.

⁷ *Ibidem*, p. 363.

⁸ *** , AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 32.

Prin Decretul-lege nr. 3.094, mai mulți generali, bănuși de „simpatii carliste”, au fost trecuți în retragere, fiind acuzați că, în calitate de înalți comandanți militari, s-ar fi comportat necorespunzător în împrejurările dramatice din vara anului 1940.

cu unități mobile puternic motorizate și mecanizate.(...) Centrul de greutate al apărării trebuie orientat spre est.(..) **Va destitui pe toți ofițerii care îi stau în drum”.**

Doouă zile mai târziu, prin Decretul-lege nr. 3.094, mai mulți generali, bănuși de „simpatii carliste”, au fost trecuți în retragere, fiind acuzați că, în calitate de înalți comandanți militari, s-ar fi comportat necorespunzător în împrejurările dramatice din vara anului 1940. „Socotind că Națiunea trebuie să primească exemplul datoriei și al răspunderii prin sancționarea celor care s-au făcut vinovați de aceste abateri”, suna motivația lui Antonescu⁹ adresată opiniei publice, în timp ce explicația¹⁰ oferită generalului-locotenent von Tippelskirch¹¹ se referea la moralul foarte scăzut al Armatei, căreia: „Îi lipsea încrederea în conducerea statului, inclusiv în generalii care au instalat această conducere. Prin schimbările pe care le-am întreprins, moralul armatei s-a restabilit. De acum înainte garantez pentru puterea și disciplina acestei armate”.

La începutul lunii septembrie 1940, România se baza pe o armată demoralizată, prost echipată, slab instruită, amplu criticată în societate pentru lipsa de combativitate în chestiunea cedărilor de teritorii, pe care, conform unei evaluări a oficialilor germani¹², nu se putea conta în nicio împrejurare: „Fără fundamentarea și detalierea unei reforme profunde a armatei, nu-i nimic de făcut”.

Privită din această perspectivă, alegerea lui Antonescu, instalat în funcție cu echipamentul mental solid al unui general, care plasa disciplina în fruntea priorităților sale¹³, de a desemna în fruntea Marelui

⁹ A trecut în rezervă 80 de ofițeri superiori, considerați oameni ai fostului regim sau cadre necorespunzătoare, urmași curând de alți 84, acuzați că „au săvârșit acte grave de incapacitate, demoralizând, prin fapta lor, prestigiul oștirii și elementarele comandamente ale răspunderii de ostaș”, https://ro.wikipedia.org/wiki/Gheorghe_Arge%C8%99anu, accesat la 12.10.2019.

¹⁰ ***, AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 33. Raportul din 15 septembrie 1940, adresat Înalțului Comandament al Wehrmachtului (OKW), întocmit cu prilejul celei dintâi întâlniri dintre von Tippelskirch și Antonescu.

¹¹ Kurt Oskar Heinrich Ludwig Wilhelm von Tippelskirch (9 octombrie 1891 – 10 mai 1957), general al armatei germane în al Doilea Război Mondial, a comandat Divizia 30 Infanterie la debutul Operațiunii „Barbarossa”. Ulterior, comandant al Grupului de Armate Vistula, mare unitate germană constituită în scopul apărării Berlinului în fața ofensivei sovietice. S-a predat armatei SUA la 2 mai 1945.

¹² ***, AMR, *Relațiile militare...*, op. cit., p. 27.

¹³ Dennis Deletant, *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său*, Editura Humanitas, București, 2008, p. 65.

Stat Major un profesionist în persoana generalului Alexandru Ioanițiu, pentru a implementa, în primul rând, „o reformă morală” într-o armată demoralizată, devine perfect explicabilă și, deopotrivă, în asentimentul unor renumiți istorici¹⁴.

CONTRIBUȚIA LA RESTRUCTURAREA ȘI REORGANIZAREA ARMATEI

Întreaga sa experiență, precum și talentul său de organizator au fost fructificate aici, în restructurarea și reorganizarea armatei. La 15 iunie 1940, România mobilizase, numai la infanterie, 35 de divizii și patru brigăzi mixte, formate din batalioane de infanterie și batalioane de marș (instrucție, n.a.), fără să fi avut în depozitele armatei nici măcar echipamentul absolut indispensabil unei astfel de acțiuni¹⁵.

Aceasta a fost una dintre principalele misiuni ale generalului Alexandru Ioanițiu, să reorganizeze și să asigure echipamentul militar necesar unei armate în care *niciuna dintre diviziile existente nu avea toate materialele prevăzute în tabelele de înzestrare*¹⁶.

Mandatul său a început sub spectrul tensiunilor atât pe frontiera de vest, unde armata ungară intrase în teritoriul cedat al Transilvaniei la 5 septembrie 1940, cât și în est, unde se petreceau permanente violări ale frontierei de stat, iar Armata Roșie concentra material și echipamente de traversare pe malul Prutului și amenaja aerodromuri de campanie¹⁷ în sudul Basarabiei. Astfel, în numai trei săptămâni de la numire, la 25 septembrie 1940, a început reorganizarea armatei¹⁸ prin desființarea unităților, serviciilor și formațiunilor teritoriale care nu figurau în noul plan de mobilizare.

Sub coordonarea sa a fost întocmit *Proiectul de reorganizarea armatei*, în care erau consemnate principiile noii organizări armate. Acestea cuprindeau: reducerea cadrului general de mobilizare, care urma a fi stabilit în așa fel încât să se realizeze mari unități omogene,

Una dintre principalele misiuni ale generalului Alexandru Ioanițiu a fost să reorganizeze și să asigure echipamentul militar necesar unei armate în care niciuna dintre diviziile existente nu avea toate materialele prevăzute în tabelele de înzestrare.

¹⁴ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 359.

¹⁵ Rezerviștii au fost chemați „la arme” cu cămăși, izmene, ciorapi și încălțăminte de acasă, vezi *** , *Istoria Infanteriei Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 231.

¹⁶ *** , AMR, *Relațiile militare...*, *op. cit.*, p. 36.

¹⁷ *Ibidem*, p. 41.

¹⁸ *** , *Istoria Statului Major General Român. Documente. 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994, pp. 293 și urm.

Situația reală a armatei române din toamna anului 1940, cu câteva luni înaintea declanșării războiului împotriva URSS, se poate deduce și din solicitarea pe care Antonescu a făcut-o cu prilejul întâlnirii avute cu generalul von Tippelskirch, la 15 septembrie 1940. Întâlnirea avea drept scop clarificarea în detaliu a concepției părții române în legătură cu prezența pe teritoriul țării a unei misiuni militare germane, pe care Antonescu o dorea în scopul instruirii tehnice și tactice a trupelor române.

complet echipate și dotate, achiziționarea de mijloace de luptă moderne și instrucția la material, păstrarea unei rezerve de armament, îmbunătățirea încadrării cu ofițeri și subofițeri activi.

În același document există și o descriere a stării în care generalul Alexandu Ioanițiu a găsit armata la numirea sa în funcție: divizii greoaie, cu multă infanterie (12 batalioane), fără artilerie și fără mijloace moderne de luptă, servicii exclusiv hipo, formate pe bază de rechiziții, care constituiau în spatele armatei o mare masă de cai și căruțe de proastă calitate, greu de mișcat și vulnerabile, încadrarea cu ofițeri și subofițeri foarte slabă, atât din punct de vedere calitativ, cât și numeric și, nu în ultimul rând, lipsa rezervelor de echipamente și materiale.

Situația reală a armatei române din toamna anului 1940, cu câteva luni înaintea declanșării războiului împotriva URSS, se poate deduce și din solicitarea pe care Antonescu a făcut-o cu prilejul întâlnirii avute cu generalul von Tippelskirch, la 15 septembrie 1940. Întâlnirea avea drept scop clarificarea în detaliu a concepției părții române în legătură cu prezența pe teritoriul țării a unei misiuni militare germane, pe care Antonescu o dorea în scopul instruirii tehnice și tactice a trupelor române. Acesta spunea: „Nu avem avioane și nici piloți. (...) Nu avem unități motorizate și mecanizate. Aici avem nevoie, ca și în cazul aviației, de un deosebit ajutor german. (...) Nu avem apărare antiaeriană, ceea ce avem este incomplet, absolut insuficient.

A fost creată o industrie de război, dar și aici s-a lucrat superficial. Lipsește materia primă, astfel că producția va înceta curând și șomajul amenință”.

Mijloacele de luptă moderne, care lipseau aproape complet, urmau să intre în organica marilor unități pe măsură ce urmau a fi procurate, având prioritate unitățile din organica Armatelor 3 și 4.

Odată pus în aplicare planul de reorganizare a armatei, treptat, pentru a păstra capacitatea operativă a marilor unități și a putea face față în orice moment evenimentelor neprevăzute, diviziile de infanterie au fost constituite pe nouă batalioane, urmând ca, în primăvara anului 1941, să se treacă la organizarea diviziei „ușoare” de infanterie. Au fost, de asemenea, reorganizate cavaleria, brigăzile de munte și unitățile de grăniceri, într-o concepție bazată pe misiuni defensive executate pe fronturi largi, ce necesitau în special unități de infanterie.

Pentru instruirea armatei a fost înființat la Făgăraș, în locul Centrului de Instrucție al Infanteriei, *Centrul de instrucție mixt româno-german*¹⁹, unde a luat ființă cursul de formare și perfecționare a comandanților de grupă, pluton, companie și batalion, cu durata de șase săptămâni, și care avea ca teren de desfășurare a activităților de trageri cu armamentul de infanterie și trageri de luptă cu tunul anticar tabăra din Cincu Mare²⁰.

Trebuie menționat faptul că eforturile de reorganizare a armatei române au fost serios îngreunate chiar de către germani, prin atitudinea avută față de România, o manifestare lipsită de încredere cu privire la intenția de a ataca URSS, chiar dacă acest fapt devenea din ce în ce mai previzibil.

Această atitudine de neîncredere a continuat chiar și la 23 mai 1941, cu o lună înainte de declanșarea atacului, când Hitler i-a cerut comandantului Armatei a 11-a germane, ce urma să se întâlnească cu Ion Antonescu, „să evite orice fel de întrebări privitoare la intenția Germaniei de a purta un război cu Rusia sau dacă Germania, în condițiile date, va ataca Rusia”²¹.

Secretul asupra subiectului a fost păstrat, cel puțin oficial, până la 18 iunie 1941, când Hitler l-a informat pe Antonescu, printr-o scrisoare, despre intenția de a ataca URSS, chiar și la întâlnirea pe care Antonescu a avut-o după aceea cu generalul Eugen von Schobert, vorbindu-se tot despre „o eventuală ofensivă”²².

Această atitudine a germanilor față de aliatul său român a subminat eforturile Statului Major General, implicit strădania generalului Ioanițiu, care realizase dispozitivul inițial de luptă pe **variante apărării** în fața unei iminente agresiuni sovietice, astfel încât, „la 22 iunie 1941, când a început ofensiva generală, armata română era numai în mică măsură gata de a interveni”²³.

Trebuie menționat faptul că eforturile de reorganizare a armatei române au fost serios îngreunate chiar de către germani, prin atitudinea avută față de România, o manifestare lipsită de încredere cu privire la intenția de a ataca URSS, chiar dacă acest fapt devenea din ce în ce mai previzibil.

¹⁹ ***, *Istoria Infanteriei Române, op. cit.*, p. 236.

²⁰ <http://www.cnij.ro/istoric>, accesat la 12.10.2019.

²¹ Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000, pp. 25 și urm.

²² *Ibidem*, p. 27.

²³ Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române. 1938-1944*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 149.

Tânărul locotenent de artilerie Alexandru Ioanițiu și-a impresionat în fiecare an șefii ierarhici, indiferent de funcția sau gradul acestora. „Nu are vechime pentru a fi propus la înaintare”, scria în foaia calificativă pe anul 1915 comandantul său de regiment, colonelul Petcuș, „dar are însușiri care îl vor face să înainteze excepțional” și, în același context, „se confirmă cunoștințele temeinice ale acestui ofițer atât în lucrările de iarnă, cât și prin articolele relative tragerilor pe care le-a publicat în Revista Artileriei”.

CARACTERIZĂRILE FOȘTILOR COMANDANȚI

Excepțional este termenul care ar putea defini cariera și personalitatea generalului Alexandru Ioanițiu, șef al promoției 1910 a Școlii Militare de Artilerie, Geniu și Marină, care a reușit, încă de pe atunci, să-și impresioneze superiorii: „pare a avea o foarte solidă educație militară”, scriau aceștia în caracterizarea²⁴ tânărului ofițer, „foarte inteligent, judecă clar și cu calm. Concepe ușor (...), are autoritate în comandă”.

Tânărul locotenent de artilerie Alexandru Ioanițiu și-a impresionat în fiecare an șefii ierarhici, indiferent de funcția sau gradul acestora. „Nu are vechime pentru a fi propus la înaintare”, scria în foaia calificativă²⁵ pe anul 1915 comandantul său de regiment, colonelul Petcuș, „dar are însușiri care îl vor face să înainteze excepțional” și, în același context, „se confirmă cunoștințele temeinice ale acestui ofițer atât în lucrările de iarnă, cât și prin articolele relative tragerilor pe care le-a publicat în Revista Artileriei”.

Promovat la gradul de maior la 1 septembrie 1917, după ce, la 1 noiembrie 1916, fusese avansat căpitan, prea tânărul maior Alexandru Ioanițiu a fost mutat în Ministerul de Război, la Direcția Stabilimentelor de Artilerie, fiind repartizat, la 1 aprilie 1918, la Serviciul Rechizițiilor, pentru a conduce acest serviciu după demobilizarea ofițerilor de rezervă. Făcând dovada calităților sale excepționale, a lucrat acolo până în anul 1920, o perioadă în care s-a familiarizat cu problemele administrative ale armatei și a depus un efort deosebit în vederea lichidării problemelor legate de rechizițiile făcute de armată în anii războiului.

Și aici, calitățile și aptitudinile sale superioare sunt apreciate de superiori: „o inteligență vie”, „o răbdare și o putere de muncă deosebite”, „o competență remarcabilă” sau: „pe zi ce trece, maiorul Ioanițiu își desenează în mod clar viitorul său, care nu va fi decât elogiosul său trecut”.

Pentru a nu insista inutil asupra acestui aspect, menționez că, fără excepție, din anul 1918, de când a fost avansat, pentru al doilea an

²⁴ AMNR, fond Memorii bătrâni, litera I, crt. 59, Memoriul original al colonelului Alexandru Ioanițiu, f. 07v.

²⁵ Ibidem, f. 55.

consecutiv în mod *exceptional*, la gradul de maior, nu a existat vreun an în care șefii ierarhici ai ofițerului, indiferent de grad, de eșalon ori de domeniul de activitate, să nu propună decidenților avansarea înainte de termen a acestuia ori să nu aibă despre el aprecieri elogioase, impresionați de prestația sa profesională și în baza unor remarcabile realizări.

Cu toate acestea, a fost avansat la gradul de locotenent-colonel la 7 iulie 1927, identificarea motivelor pentru care aceste propuneri nu s-au concretizat nefăcând obiectul articolului de față.

COMPORAMENTUL ÎN CAMPANIE

În cel de-al Doilea Război Balcanic, sublocotenentul Alexandru Ioanițiu a fost mobilizat²⁶ la partea sedentară a Regimentului 3 Artilerie, deși a insistat pe lângă comandatul regimentului să ia parte activă la campanie. Comandantul regimentului, colonelul Petcuși, și-a explicat decizia în foaia calificativă ca pe o necesitate, nu ca pe o lipsă de încredere în abilitățile tânărului ofițer. Pentru întreaga perioadă, de la 23 iunie la 31 august 1913, comandantul Regimentului 3 Artilerie l-a caracterizat astfel: „foarte inteligent, cu judecată ageră și plină de temeii, cunoaște prea bine regulamentele și le aplică cu calm și metodic. Am fost nevoit să-l las la partea sedentară, bazat pe serviciile inteligente și pline de ordine de care era nevoie pentru instrucția și disciplina bateriei depozit. S-a achitat cu totul spre lauda sa de însărcinare”.

Comandantul Brigăzii 10 Artilerie, colonelul Manolescu, a apreciat insistența pusă pe lângă comandantul regimentului pentru a fi luat în campanie la partea activă a regimentului. Această atitudine, scria el, „dovedește înaltele sale simțăminte ostășești și că are o solidă conștiință a datoriei”.

Înșușirile și nobilele trăsături de caracter ale tânărului ofițer vor fi confirmate și mai târziu, în campania anului 1916 din Dobrogea, când a impresionat, din nou, prin curaj și pricepere în conducerea bateriei a 6-a din Regimentul 3 Artilerie. Astfel, în bătălia de la Tatlageac (azi, Comuna 23 August, n.a.) din octombrie 1916: „a rămas cu bateria sa în poziție, sprijinind retragerea infanteriei, cu un curaj temerar

În cel de-al Doilea Război Balcanic, sublocotenentul Alexandru Ioanițiu a fost mobilizat la partea sedentară a Regimentului 3 Artilerie, deși a insistat pe lângă comandatul regimentului să ia parte activă la campanie. Comandantul regimentului, colonelul Petcuși, și-a explicat decizia în foaia calificativă ca pe o necesitate, nu ca pe o lipsă de încredere în abilitățile tânărului ofițer.

²⁶ *Ibidem*, fila 9.

Într-o zonă marcată de tensiuni revizioniste, generate de punerea în practică a Dictatului de la Viena, prestația generalului de brigadă Alexandru Ioanițiu pe frontiera de vest a țării a fost providențială, stârnind entuziasmul comandantului său: „În modificările ce s-au impus proiectelor operative (...) a contribuit cu luminata sa judecată pentru a-i alcătui armatei un plan de acțiune care să-i permită a face față în cât mai bune condițiuni misiunii sale pe frontiera de vest”.

fără a ține seamă de gloanțele cari cădeau în baterie și-i omorau caii. Nu s-a retras decât atunci când toată infanteria se retrăsese și după ce și-a salvat materialul care era foarte aproape amenințat de infanteria dușmană”.

Același scenariu, merit parcă să dea curaj camarazilor și subordonaților săi, și probând în fața inamicului tăria de caracter și stăpânirea de sine, calități definitorii pentru oricare comandant, s-a repetat și câteva luni mai târziu, în bătălia pentru București.

Iată ce consemna, în foaia calificativă a proaspătului căpitan Ioanițiu, colonelul Miclescu, aflat pentru o scurtă perioadă, între 1 noiembrie 1916 și 15 ianuarie 1917, la comanda Regimentului 3 Artilerie²⁷: „În luptele de pe Neajlov, între 16-20 noiembrie 1916, dând probe concrete de multă pricepere tehnică în comanda bateriei sale care a tras cu multă precizie și eficacitate în luptele de la Videle, Cartojani, Bălăria și Stâlp, înlesnind astfel înaintarea infanteriei noastre. În luptele de la Epurești a ținut pe inamic prin focurile bateriei sale un timp destul de lung, în care infanteria noastră s-a putut retrage în bune condițiuni peste Neajlov. În urmă, a reușit a se sustrage cu bateria sa de sub focurile și urmărirea inamicului”.

Această atitudine de calm și siguranță a fost menținută și mai târziu, în zorii celei de-a doua conflagrații mondiale. Până la 15 iunie 1940, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu a fost șeful de stat major al Armatei I, constituită din toate trupele concentrate pe frontiera de vest, în împrejurări în care măsurile de ordin militar au fost foarte mult apropiate și asemănătoare cu cele de război²⁸, după cum nota în foaia calificativă comandantul acestuia, generalul de corp de armată Gheorghe Florescu.

Într-o zonă marcată de tensiuni revizioniste, generate de punerea în practică a Dictatului de la Viena, prestația generalului de brigadă Alexandru Ioanițiu pe frontiera de vest a țării a fost providențială, stârnind entuziasmul comandantului său: „În modificările ce s-au impus proiectelor operative (...) a contribuit **cu luminata sa judecată** pentru a-i alcătui armatei un plan de acțiune care să-i permită a face față

²⁷ *Ibidem*, fila 20.

²⁸ *Ibidem*, fila 88.

în cât mai bune condițiuni misiunii sale pe frontiera de vest. Cu neîntrecutele sale calități (...) și **cu un calm și cu un simț al realităților cum încă nu mi-a fost dat să văd**, s-a afirmat și în acest interval de timp. Îmi fac o plăcută datorie să afirm acum, la trecerea mea în rezerva armatei, că [este] **una dintre cele mai proeminente valori ale armatei noastre** și care merită și trebuie să fie promovată cât mai curând la posturile de conducere de cea mai mare încredere și răspundere”.

De reținut că Armata I cu garnizoana la Sibiu, compusă din unități aparținând Corpurilor 6 și 7 Armată, a fost cea dintâi mobilizată pentru a face față unei eventuale agresiuni, determinată de concentrarea la granița de vest a unor importante forțe ungare.

CARIERA DIDACTICĂ

Vocația pentru cariera didactică s-a manifestat de timpuriu, mai precis din iarna lui 1916-1917, pe când se afla cu unitatea în refacere în localitatea Vulturești, județul Vaslui, și a predat *tactica artileriei și tactica generală* în Școlile de ofițeri constituite la Iași și Botoșani.

Un an mai târziu, în anul 1918, pe când avea 28 de ani și era proaspăt avansat la gradul de maior, a fost comandant al unei baterii de elevi la Școala de Aplicație pentru Artilerie și Geniu și profesor la mai multe cursuri de artilerie.

Colonelul Bottez, comandantul de atunci al școlii, scria despre el, oarecum premonitoriu: „Deși a stat foarte puțin la școală, a adus reale servicii. Cunoștințele temeinice ce are în toate direcțiile și, mai cu seamă, în chestiunile tehnice, îl fac un element prețios pentru școală în prezent și în viitor. Deși maior foarte tânăr, datorită înaintării excepționale pe timpul războiului s-a impus camarazilor și inferiorilor (subordonaților, n.a.) săi prin cunoștințele ce posedă, răbdare, educație aleasă și o dreaptă judecată. Este un ofițer de elită ce face mândria corpului ofițeresc. Va fi, sunt convins, un excelent șef de corp”.

În 1920, a fost admis la Școala Superioară de Război, pe care a terminat-o al 8-lea²⁹ din 76 de ofițeri-cursanți, iar după repartitia din Școala Superioară de Război la Secția 8 Istoric (15 octombrie 1921), a predat cursul de *armament în tactica artileriei* la Școala Militară de Geniu și cursul de *armament* la Școala Specială de Geniu.

Armata I cu garnizoana la Sibiu, compusă din unități aparținând Corpurilor 6 și 7 Armată, a fost cea dintâi mobilizată pentru a face față unei eventuale agresiuni, determinată de concentrarea la granița de vest a unor importante forțe ungare.

²⁹ Ibidem, f. 22.

Carierea didactică la cele două școli militare a continuat, deși, din anul 1924, începuse să predea și cursul de istoria războiului național la Școala Superioară de Război. Activitatea sa, ca de obicei, a fost apreciată la superlativ de către șefii ierarhici: „Capabil, cu perfecte aptitudini militare și cu educație militară aleasă. Excelent ofițer de stat major”, scria despre el colonelul Emil Gabrielescu, șeful Secției 7 Istoric din Marele Stat Major.

Șeful său direct, colonelul Bârzotescu, șeful Secției 8 Istoric din Marele Stat Major, îl caracteriza la sfârșitul anului 1922: „*Judecată sănătoasă, limpede, logică. Bună memorie. La curent cu chestiunile și militare și cele de ordin neprofesional. Educație militară ireproșabilă*”.

Carierea didactică la cele două școli militare a continuat, deși, din anul 1924, începuse să predea și cursul de *istoria războiului național* la Școala Superioară de Război. Activitatea sa, ca de obicei, a fost apreciată la superlativ de către șefii ierarhici: „*Capabil, cu perfecte aptitudini militare și cu educație militară aleasă. Excelent ofițer de stat major*”, scria despre el colonelul Emil Gabrielescu, șeful Secției 7 Istoric³⁰ din Marele Stat Major.

Carierea didactică a colonelului Ioanițiu a continuat și pe timpul în care acesta își executa stagiul obligatoriu la trupă³¹, la comanda Divizionului 2 Tunuri Munte, între anii 1927 și 1929, unde a fost apreciat ca fiind *un excelent ofițer, sub toate raporturile*.

Revenit la Serviciul Istoric, unde era considerat *unul dintre cei mai prețioși ofițeri*, a ținut mai multe conferințe în limba franceză pentru diferite delegații militare din Cehoslovacia și din Franța, dar s-a distins prin participarea la aplicațiile militare din toamna aceluși an. „*A fost sufletul organizării manevrelor*”, scria în foaia calificativă³² generalul Constandache, șeful Serviciului Istoric, care era nemulțumit de faptul că, recunoscându-i valoarea multilaterală, șefii ierarhici îl detașau în diverse servicii și îi încredințau diverse sarcini, *unde îl găsec la fel de necesar*. În special la organizarea manevrelor, unde fusese detașat din august până în decembrie 1930, iar din octombrie 1931, la *Cursul de comandament*, prestația sa i-a adus calificativul de *ofițer de stat major desăvârșit*³³.

De altfel, atribuirea altor sarcini și detașarea în funcție de nevoile Marelui Stat Major luaseră o asemenea amploare în ceea ce-l privește pe Alexandru Ioanițiu, unanim recunoscut ca un element de elită,

³⁰ De la 01.04.1920 și până la 30.01.1928, când a fost reorganizat sub denumirea de Serviciul Istoric al Marelui Stat Major, structura s-a numit, succesiv, Secția a VI-a Istoric (01.04.1920), Secția a VIII-a Istoric (01.04.1922), Secția a VII-a Istoric (01.10.1927).

³¹ AMNR, *fond Memorii bătrâni, loc. cit.*, p. 72.

³² *Ibidem*, p. 75v.

³³ *Ibidem*, p. 76.

încât, în foaia calificativă a anului 1931/1932, generalul Grigore Constandache, șeful Serviciului Istoric, a consemnat cu amărăciune³⁴: „În egoismul nostru omenesc, nu ne dăm seama că procedul pus în practică istovește pe ofițer (...), pe care-l apreciez cu atât mai mult, cu cât, în situația în care se găsește, știe să sacrifice timp și muncă destulă și pentru Serviciul Istoric. **Îl mai socotesc pe lt.col. Alexandru Ioanițiu aparținând serviciului și-l propun cu distincție la înaintare la gradul de colonel**”.

Nu avea să mai aparțină mult timp Serviciului Istoric, anul 1932 găsim-l în funcția de șef de stat major al *Cursului de comandament* din cadrul Marelui Stat Major și avându-l ca șef nemijlocit pe directorul cursului, generalul Sichitiu, care îl caracteriza astfel: „Cu cât îl cunosc mai mult, cu atât mai variate și mai frumoase apar calitățile pentru care l-am distins, fără excepție, toți șefii. Posedă cu prisosință calitățile unui mare comandant”.

La 15 aprilie 1933, Alexandru Ioanițiu a fost avansat la gradul de colonel și a contribuit în mod esențial la organizarea manevrelor regale din toamna aceluiași an. Desfășurate în Oltenia și Muntenia, pe teritoriul a 11 județe, cu comandamentele forțelor participante la Craiova și Pitești³⁵, manevrele au durat 12 zile și s-au desfășurat în două etape, la sfârșitul fiecăreia dându-se o altă situație.

Aceste manevre dădeau libertate deplină comandanților de la toate eșaloanele, căci *serviciul de arbitraj* nu intervenea decât dacă hotărârile și măsurile dispuse de vreuna dintre părți nu se încadrau în concepția ori misiunile primite. În zona de contact, subunitățile „*inamice*” erau oprite la aproximativ 200 m una de cealaltă, iar reluarea acțiunilor nu se făcea decât după ce *serviciul de arbitraj* stabilea câștigul de cauză pentru una dintre părți.

La 1 noiembrie 1934, Alexandru Ioanițiu a preluat comanda Regimentului 1 Artilerie Grănicerească, proaspăt înființat, unde și-a dovedit aptitudinile de gospodar și de bun organizator, fără a renunța însă la postul de profesor la Școala Superioară de Război: „din nimic și din puținul ce am putut a-i da, a organizat dormitoarele pentru trupă, un grajd pentru cai, două remize pentru tunuri, o bucătărie, un mic pavilion pentru administrație, cu toate că, în primele 9 luni, n-a avut

La 15 aprilie 1933, Alexandru Ioanițiu a fost avansat la gradul de colonel și a contribuit în mod esențial la organizarea manevrelor regale din toamna aceluiași an. Desfășurate în Oltenia și Muntenia, pe teritoriul a 11 județe, cu comandamentele forțelor participante la Craiova și Pitești, manevrele au durat 12 zile și s-au desfășurat în două etape, la sfârșitul fiecăreia dându-se o altă situație.

³⁴ Ibidem.

³⁵ *** , *Istoria Infanteriei Române*, op. cit., p. 210.

În anul 1939, în același timp cu exercitarea atribuțiilor de șef de stat major al Armatei a I-a, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu îndeplinea și funcția de comandant al Școlii Superioare de Război, „cu același zel deosebit, energie, pricepere și inteligență”, după cum scria chiar șeful Marelui Stat Major, generalul de corp de armată adjutant Florea Țenescu, „reușind să obțină rezultate dintre cele mai frumoase în pregătirea corpului profesoral, cât și în aceea a ofițerilor-elevi”.

decât 3 ofițeri de artilerie și 6 ofițeri de infanterie”, scria comandantul Corpului Grănicerilor, generalul Grozeanu.

După trei ani de stagiul la trupă, la 1 ianuarie 1937, a fost numit, din nou, în Marele Stat Major, ca șef al Secției Coordonarea Apărării Țării, dar lucrând efectiv ca șef al Secției Operații până la 31 octombrie 1938, când a fost numit la comanda Brigăzii 3 Artilerie cu sediul în București. La 27 februarie 1939, a fost avansat la gradul de general de brigadă, la 24 martie a aceluiași an a fost numit șef de stat major al Armatei a I-a, care avea în responsabilitate frontiera de vest a țării.

În anul 1939, în același timp cu exercitarea atribuțiilor de șef de stat major al Armatei a I-a, generalul de brigadă Alexandru Ioanițiu îndeplinea și funcția de comandant al Școlii Superioare de Război, „cu același zel deosebit, energie, pricepere și inteligență”³⁶, după cum scria chiar șeful Marelui Stat Major, generalul de corp de armată adjutant Florea Țenescu, „reușind să obțină rezultate dintre cele mai frumoase în pregătirea corpului profesoral, cât și în aceea a ofițerilor-elevi”. Îl regăsim, la 6 decembrie 1939, alături de regele Carol al II-lea, membrii guvernului, autorități civile și militare din capitală, la festivitățile³⁷ dedicate inaugurării noului local al Școlii Superioare de Război și sărbătorirea semicentenarului instituției.

CONTRIBUȚII LA TEORIA MILITARĂ ȘI STRATEGIE

Alexandru Ioanițiu a studiat cele mai reprezentative conflicte militare ale omenirii, convins fiind că „studiiul războaielor este o bogată sursă de învățăminte în toate domeniile artei și științei militare”³⁸, dar, în special, Primul Război Mondial, *războiul nostru*, după cum îi plăcea să spună, pe care l-a și predat la Școala Superioară de Război.

Din lucrările sale reprezentative amintim *Războiul României (1916-1918)*, apărută în două volume, în anii 1928-1929, ca o încununare a perioadei în care a lucrat în cadrul Serviciului Istoric din Statul Major General, unde constatase necesitatea unei lucrări de specialitate care să abordeze la modul științific și obiectiv Primul Război Mondial, fără părtinire ori abordări într-o manieră polemică.

³⁶ AMNR, *fond Memoriei bătrâni, loc.cit.*, p. 90.

³⁷ <https://www.unap.ro/index.php/ro/istoric-unap>, accesat la 12.10.2019.

³⁸ Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916-1918)*, vol. I, Tipografia Geniului, București, 1929, p. 3.

De subliniat faptul că, după cum mărturisește chiar autorul în prefață, lucrarea a avut drept sursă documentară pentru operațiunile armatei române exclusiv documentele aflate în arhivele noastre militare, aspect ce confirmă, încă o dată, valoarea patrimoniului arhivistic pe care-l avem în administrare.

Alexandru Ioanițiu a arătat o preocupare constantă în detalierea acțiunii de comandament, a deciziilor statelor majore de la diverse eșaloane, surse de învățăminte în domeniu, ce ar putea constitui un bogat material de studiu și pentru generațiile contemporane, dar care lipsește, din păcate, din curricula universitară.

Spre deosebire de lucrări cu caracter și obiective similare apărute până la acel moment, *Războiul României (1916-1918)* nu conține aprecieri critice, lăsând cititorului posibilitatea să facă acest lucru, și nu abordează latura deciziei politice, autorul fiind conștient că „*memoriile acelor care au prezidat la pregătirea și conducerea războiului ar putea aduce o contribuție foarte însemnată pentru cunoașterea împrejurărilor în cari s-au luat marile hotărâri de ordin politic și militar*”.

Alexandru Ioanițiu susținea necesitatea elaborării unei doctrine militare specifice, naționale, într-o perioadă în care armata, sub influența rezultatelor obținute cu ajutorul instructorilor Misiunii Militare Franceze, „*împrumutase*” doctrina și regulamentele militare acestora, fără a ține cont de faptul că fuseseră elaborate pe baza experienței de luptă de pe frontul occidental:

„Acum, ca și în trecut, la toate armatele, doctrina și regulamentele tactice au fost clădite pe baza experienței războiului. După război imediat, am împrumutat doctrina și regulamentele franceze, elaborate pe baza experienței de pe frontul occidental.

Or, condițiunile și mijloacele noastre de luptă vor fi cu totul altele. Se impune dar ca atât doctrina, cât și regulamentele ce am adoptat să fie trecute prin filtrul experiențelor făcute pe frontul oriental și mai ales a celor făcute pe frontul român”.

În anul 1920, fusese tradus din limba franceză³⁹ *Regulamentul provizoriu de manevră al infanteriei*, partea a II-a, sub forma *Directivei asupra instrucțiunii de luptă a infanteriei*, în timp ce, abia în anul 1925,

Alexandru Ioanițiu a arătat o preocupare constantă în detalierea acțiunii de comandament, a deciziilor statelor majore de la diverse eșaloane, surse de învățăminte în domeniu, ce ar putea constitui un bogat material de studiu și pentru generațiile contemporane, dar care lipsește, din păcate, din curricula universitară.

³⁹ *** , *Istoria Infanteriei Române, op. cit., vol. II, p. 171.*

„Execuțiunea războiului depinde, în primul rând, de modul în care s-a făcut pregătirea materială și de felul cum au fost concepute și pregătite primele operațiuni; în al doilea rând, de priceperea și știința comandanților, precum și de modul cum s-a făcut pregătirea profesională a luptătorilor.”

a fost întocmit *Regulamentul provizoriu pentru instrucția infanteriei*, adaptat la specificul românesc.

Opinia sa în această privință, care nu era singulară în polemica vremii, se încadra în curentul postbelic de schimbare a societății și a structurilor armatei, alături de alte inițiative, precum *Legea relativă la organizarea armatei*, elaborată în anul 1923 și adoptată la 23 iunie 1924, ce înlocuia vechea lege din anul 1908.

Un alt susținător al ideii era și generalul Radu R. Rosetti⁴⁰, a cărui opinie era aceea că numărul de 23 de divizii, câte avea armata română în anul 1925, era disproporționat față de capacitatea de susținere a economiei și a societății românești, cu o populație de 17 milioane de locuitori, dând exemplul Franței care, la o populație de 40 de milioane de locuitori, avea numai 20 de divizii⁴¹.

O altă lucrare reprezentativă, *Pentru generațiile de azi și de mâine. Virtuțile neamului în lumina războiului nostru național*⁴², apărută în anul 1930, a fost elaborată de Alexandru Ioanițiu în co-autorat cu Petre Vasilescu⁴³, cel care a făcut proba acestor virtuți atât în opoziție față de politica lui Antonescu⁴⁴, care a dispus să fie arestat, cât și în închisorile comuniste, unde a și murit.

Oarecum premonitoriu față de responsabilitățile ce-i vor fi puse în față peste numai 10 ani, Alexandru Ioanițiu scria: „*Execuțiunea războiului depinde, în primul rând, de modul în care s-a făcut pregătirea materială și de felul cum au fost concepute și pregătite primele operațiuni; în al doilea rând, de priceperea și știința comandanților, precum și de modul cum s-a făcut pregătirea profesională a luptătorilor; în fine, în al treilea rând, de avântul cu care cunoștințele profesionale – atât ale comandanților, cât și ale luptătorilor – se vor practica în fața inamicului, sub focul gloanțelor și al obuzelor*”. Iar mai departe: „*Acest avânt, care nu este decât un efect al forței morale a luptătorilor – indispensabilă*

⁴⁰ Radu R. Rosetti, https://ro.wikipedia.org/wiki/Radu_R._Rosetti, accesat la 12.10.2019.

⁴¹ ***, *Istoria Infanteriei Române*, op. cit., p. 205.

⁴² Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, în *Marele Stat Major – Pentru generațiile de azi și de mâine, Virtuțile Neamului în lumina războiului nostru național*, Tipografia Școlii pregătitoare pentru ofițeri de artilerie „Regele Carol I”, Timișoara, 1930.

⁴³ http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/ioanitoiu/morminte3/docs/morminte3p_11.htm, accesat la 12.10.2019.

⁴⁴ Vezi articolul: 1942. *Generalul Petre Vasilescu protestează*, în revista *Document. Buletinul Arhivelor Militare Naționale*, nr. 1(19)/2003.

pentru obținerea victoriei. (...) Forța morală are la baza ei cultivarea virtuților ostășești ale neamului”.

Cartea are două părți, în cea dintâi fiind redată succint principalele repere cronologice ale războiului, iar în cea de-a doua sunt redată, unele preluate din paginile *Monitorului Oficial* ori din *Monitorul Oastei*, exemple de eroism ale militarilor, grupate sub titlul: „*Exemple de fapte de arme – săvârșite de ofițeri și trupă, morți eroic în războiul pentru întregirea neamului –, ilustrând virtuțile ostășești ale neamului*”.

Acesta este, practic, conținutul cărții: o sumă de fapte de eroism, o sumă de exemple de sacrificiu pentru țară, desprinse din ordinele de zi ale unităților românești participante la Primul Război Mondial, fără deosebire de grade, de funcții ori de origine etnică, vezi exemplul soldatului Bercu Schwartz⁴⁵ din Regimentul 8 Vânători, ale unor oameni care „*au practicat în cel mai înalt grad virtuțile ostășești*”, dar, în același timp, și o datorie morală a autorilor, de a face cât mai cunoscută jertfa acestora pentru țară.

În fine, ultima dintre lucrările colonelului Alexandru Ioanițiu la care ne vom referi aici, *Elemente de strategie*⁴⁶, a fost scrisă împreună cu generalul de divizie Ioan Sichițiu, cu puțin înainte ca acesta să fie numit șef al Statului Major General (1937). Au în comun faptul că amândoi au fost, fiecare la vremea lui, șefi de promoție ai Școlii de ofițeri de artilerie, precum și faptul că amândoi au îndeplinit funcția de șef al Statului Major General.

Cartea a apărut dintr-o necesitate, legată tot de preocupările de căpetenie ale lui Alexandru Ioanițiu, de abordările sale teoretice cele mai însemnate, printre care se remarcă susținerea necesității elaborării unei doctrine naționale, anticiparea trăsăturilor viitoarelor războaie și importanța factorului volitiv în succesul acțiunilor militare.

Încă din prefață, autorii mărturiseau: „*În domeniul strategiei, cele câteva lucrări apărute au privit războiul sub aspectul specific pe care l-au avut operațiunile pe teatrul de război din Apus:*

În lucrarea pe care o prezentăm, am căutat să împlinim această lipsă și să analizăm problema conducerii războiului, a manevrei strategice și bătăliei, în cadrul războiului modern între națiuni armate,

Ultima dintre lucrările colonelului Alexandru Ioanițiu la care ne vom referi aici, „Elemente de strategie”, a fost scrisă împreună cu generalul de divizie Ion Sichițiu, cu puțin înainte ca acesta să fie numit șef al Statului Major General (1937). Au în comun faptul că amândoi au fost, fiecare la vremea lui, șefi de promoție ai Școlii de ofițeri de artilerie, precum și faptul că amândoi au îndeplinit funcția de șef al Statului Major General.

⁴⁵ Locotenent-colonel Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, *op.cit.*, p. 88.

⁴⁶ General de divizie Ioan Sichițiu, colonel Alexandru Ioanițiu, *Elemente de strategie*, Atelierele „*Cartea Românească*”, București, 1936.

*dând o deosebită atențiune condițiilor speciale în care vor fi chemate să lupte **națiunile cu un potențial de război modest și cu armate mici**, operând pe fronturi întinse și pe teatre de operațiuni sărac dotate în resurse și comunicații”.*

În acea perioadă, învățământul în Școala Superioară de Război era influențat de concepția doctrinară franceză, caracterizată multă vreme prin prioritatea acordată apărării⁴⁷, în dauna unei abordări manevriere a războiului de mișcare.

În 11 capitole, întinse pe 425 de pagini și susținute de 12 schițe ale celor mai importante bătălii din istorie, sunt dezvoltate idei noi pentru acea perioadă, ilustrate prin exemple din istoria militară universală și prin decizii ale unor comandanți celebri.

Printre cele mai interesante, capitolul 10 dezvoltă formele manevrei strategice și vorbește despre întrebuițarea în masă a carelor de luptă, pentru a răsturna rezistența inamicului și a deschide, astfel, o breșă, ce urmează a fi, ulterior, rapid exploatată.

Procedul, cunoscut mai târziu drept *blitzkrieg*⁴⁸, nu era unul străin spațiului românesc, tehnicile bazate pe operații mobile, utilizate pe scară largă de armata germană în anii 1939-1941, fiind experimentate, conform unor autori⁴⁹, chiar în teatrul de război românesc, în Primul Război Mondial.

Abia în programa anului școlar 1936-1937, în urma unor directive ce stabileau ca învățământul militar să se inspire din experiența războiului de mișcare⁵⁰ și, de ce nu, ca urmare a acestei lucrări, a fost introdusă la Școala Superioară de Război orientarea către operații mobile, cu trupe motorizate și tancuri sprijinite de aviație, categorie aflată în formare, dar puternic impulsionată de progresul tehnologic.

TRAGICUL SFARȘIT

În data de 17 noiembrie 1941, în urma unui accident de aviație petrecut pe aerodromul din Baden (azi, Kuchurhan, raionul Rozdilniansky, districtul Odessa, Ucraina, n.a.), generalul Alexandru Ioanițiu a încetat din viață, lovit de elicea unui avion, în timp ce se afla

În data de 17 noiembrie 1941, în urma unui accident de aviație petrecut pe aerodromul din Baden (azi, Kuchurhan, raionul Rozdilniansky, districtul Odessa, Ucraina, n.a.), generalul Alexandru Ioanițiu a încetat din viață, lovit de elicea unui avion, în timp ce se afla în inspecție pe front.

⁴⁷ *** , *Istoria Infanteriei Române*, op. cit., p. 194.

⁴⁸ Blitzkrieg, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Blitzkrieg>, accesat la 12.10.2019.

⁴⁹ Michael B. Barrett, *Preludiu la Blitzkrieg. Campania austro-germană în România – 1916*, Editura Militară, București, 2016.

⁵⁰ *Ibidem*, p.195.

în inspecție pe front. Trebuie specificat faptul că mareșalul Antonescu se afla la Tighina în trenul special de comandament și tot acolo se afla dislocat și Marele Cartier General, în vederea coordonării operațiunilor militare împotriva Odessei.

După cum se poate vedea pe hartă, distanța dintre Tighina (astăzi, Bender, Republica Moldova, n.a.), unde se afla Marele Cartier General, și Baden, unde se afla punctul de comandă al Armatei a 4-a, este de aproximativ 50 km, putând fi străbătută cu mașina în aproximativ o oră, o oră și jumătate, în timp ce cu avionul distanța putea fi acoperită în 15-20 de minute.

Alegerea deplasării cu avionul în acea zi a fost influențată, probabil, de faptul că, în zonă, plouase foarte mult, ceea ce a avut ca efect revărsarea Nistrului, care a rupt mai multe poduri și a produs multe stricăciuni. La aceasta s-ar putea adăuga și o criză de timp, o presiune generată de situația de pe front; Odessa nu putuse fi cucerită „din mișcare”, sovieticii opunând o rezistență serioasă, iar disputa de concepție asupra modului de executare a ofensivei îl determinase pe generalul Ciupercă, comandantul Armatei a 4-a, să-și dea demisia chiar cu o zi înainte de data la care ar fi trebuit să înceapă ofensiva.

În fatidica zi de 17 septembrie 1941, după ce luase prânzul cu mareșalul Antonescu, în prezența mai multor generali români și a generalilor germani von Korten⁵¹ și Hauffe, precum și a colonelului Bassenge⁵², generalul Ioanițiu a plecat la ora 15.30 spre Baden, însoțindu-l pe mareșalul Antonescu la comandamentul Armatei a 4-a.

Tragicul incident a fost descris de generalul Constantin Pantazi⁵³, care povestește întâmplarea în memoriile⁵⁴ sale, scrise pe vremea când se afla în detenție la Văcărești: „Mareșalul pornește într-o dimineață, împreună cu generalul Ioanițiu, cu două avioane Fieseler⁵⁵ și aterizează

În fatidica zi de 17 septembrie 1941, după ce luase prânzul cu mareșalul Antonescu, în prezența mai multor generali români și a generalilor germani von Korten și Hauffe, precum și a colonelului Bassenge, generalul Ioanițiu a plecat la ora 15.30 spre Baden, însoțindu-l pe mareșalul Antonescu la comandamentul Armatei a 4-a.

⁵¹ Șeful de Stat Major al Flotei a 4-a Aeriene germane.

⁵² Șeful de Stat Major al Misiunii Militare Aeronautice Germane în România.

⁵³ Constantin Pantazi, general român și ministru al apărării, unul din cei mai fideli adepți ai generalului Ion Antonescu, https://ro.wikipedia.org/wiki/Constantin_Pantazi, accesat la 12.10.2019.

⁵⁴ Constantin Pantazi, *Cu mareșalul până la moarte. Memorii*, Editura Publiferom, București, 1999, p. 140.

⁵⁵ Fieseler Fi 156 Storch (Barza) – avion destinat recunoașterii aeriene, legăturii între diferite comandamente ale armatei sau evacuării răniților, cu decolare și aterizare scurtă (STOL – Short Take Off and Landing). Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Fieseler>, accesat la 12.10.2019.

Generalul Ioanițiu (stânga), mareșalul Antonescu (centru) și generalul Hauffe (dreapta), în inspecție pe frontul de est. În cadru apare și o parte din fuselajul unui avion Fieseler Fi 156 „Storch”.

ambii la Baden, unde se afla postul de comandă înaintat al Armatei 4 care conducea operațiile asupra Odesei. Ambii se dau jos din avioane, iar Ioanițiu, mergând spre Mareșal pe drumul cel mai scurt, a trecut pe sub elicea avionului său, care se oprise complet din mișcare. Când însă a ajuns sub elice, un rest de gaze i-a mai dat acesteia un impuls și elicea, începând instantaneu o învârtire violentă, a lovit puternic pe Ioanițiu în cap, acesta căzând jos și decedând după puțin timp”.

Alte surse⁵⁶ relatează moartea instantanee a generalului Ioanițiu. De semnalat totuși, ca o stranie coincidență, faptul că, în data de 12 septembrie 1941, cu cinci zile înainte de tragicul eveniment, generalul von Schobert⁵⁷, comandantul Armatei a 11-a germane, murise într-un accident cu același tip de avion, la Nikolaev, în Ucraina, aterizând într-un câmp de mine sovietic. La funeraliile acestuia, organizate în 15 septembrie, a participat, alături de Antonescu, și generalul Ioanițiu, cel care avea să moară două zile mai târziu, în circumstanțe oarecum asemănătoare.

⁵⁶ „Ajuns pe aeroport, s-a dat jos din avion și a fost lovit de elice și lăsat mort pe loc”. Vezi: Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cîrstea, editori, *Pace și Război (1940-1944), Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu (comentarii, anexe, cronologie)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p. 267.

⁵⁷ https://ro.wikipedia.org/wiki/Eugen_Ritter_von_Schobert, accesat la 12.10.2019.

Simbol trist al unei munci împinse uneori până la sacrificiu⁵⁸, generalul Ioanițiu a fost înmormântat în data de 19 septembrie în București, la Cimitirul „Ghencea Militar”, presa vremii consemnând dispariția prematură a unuia „dintre cei mai valoroși și mai distinși comandanți ai oștirii românești”.

Avansat post-mortem la gradul de general de divizie și decorat cu Crucea de Cavaler a Ordinului „Mihai Viteazul”, dar și cu Crucea de Fier cls. I și cls. a II-a acordată de Hitler⁵⁹, a lăsat în urmă șase copii, patru băieți și două fete, o multitudine de lucrări publicate în cărți și reviste de specialitate și, după spusele lui Constantin Pantazi, un mare potențial nevalorificat: „Ioanițiu era un om de o mare și reală valoare; foarte inteligent, instruit, calm, cu mare putere de muncă. (...) El era destinat de Ion Antonescu, în cazul morții sale sau a imposibilității de a-și continua misiunea, să urmeze la conducerea statului. (...) În afară de superioritatea și distincțiunea intelectuală, avea un caracter ferm; era un adevărat bărbat”⁶⁰.

CONCLUZII

Recunoașterea valorii profesionale a generalului Ioanițiu l-a determinat pe Ion Antonescu să-l numească în fruntea Statului Major General, „arzând” etapele ierarhice și încălcând prevederile legii privind organizarea armatei. La momentul numirii, Alexandru Ioanițiu nu comandase eșaloane de nivel divizie ori corp de armată, iar la eșalonul armată, fusese *numai* șef de stat major.

Nu avea nici studiile necesare, deoarece nu absolvise cursul de comandament pentru comandanții de mari unități, unde fusese admis abia pentru perioada 1940-1941, și nici gradul necesar ocupării unei asemenea funcții; propus la avansare în anul 1939, generalul de divizie adjutant Florea Țenescu, fostul șef al Marelui Stat Major, îl considerase „nepropozabil”.

Cu toate acestea, Antonescu nu a ezitat să-l numească în fruntea Statului Major General, ca o recunoaștere a valorii sale, a inteligenței,

⁵⁸ Scrisoarea generalului Iosif Iacobici adresată mareșalului Antonescu, aflată în arhiva CNSAS, în lucrarea *Români în arhive. Studii și documente*, Editura Mica Valahie, București, 2011.

⁵⁹ General de brigadă prof.univ.dr. Adrian Stroea, colonel (r.) Marin Ghinoiu, *File din istoria artileriei. Fapte, întâmplări și oameni*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015, p. 307.

⁶⁰ Constantin Pantazi, *op. cit.*, pp. 134 și urm.

Generalul Ioanițiu a fost un susținător al doctrinei militare originale, specifice națiunilor cu un potențial de război modest și cu armate mici, scop căruia i-a subordonat întreaga sa creație și activitate pedagogică și în slujba căruia a pus o impresionantă putere de muncă, dublată de o remarcabilă capacitate de sinteză.

a calmului și puterii sale de muncă, subordonându-i practic pe toți foștii săi șefi de până atunci, atâția câți mai rămăseseră. Un gest extrem, într-o instituție conservatoare așa cum este armata, care, alături de cel al destituirii generalilor „carliști”, transmitea tuturor mesajul că, în situația în care se găsea armata atunci, nu avea jumătăți de măsură.

Generalul Ioanițiu a fost un susținător al doctrinei militare originale, specifice *națiunilor cu un potențial de război modest și cu armate mici*, scop căruia i-a subordonat întreaga sa creație și activitate pedagogică și în slujba căruia a pus o impresionantă putere de muncă, dublată de o remarcabilă capacitate de sinteză. A contribuit la formarea unei școli bazate pe experiența învățămintelor trase din participarea la Primul Război Mondial, considerând că acestea vor rămâne de strictă actualitate, *căci condițiunile și mijloacele noastre de luptă astăzi nu vor diferi prea mult de cele din războiul 1916-1918.*

Nu ne putem imagina ce s-ar fi întâmplat dacă generalul Ioanițiu i-ar fi succedat lui Antonescu la conducerea armatei și a statului român, după cum susține Constantin Pantazi, și nici dacă ar fi sfârșit în închisorile regimului comunist, după cum s-a întâmplat după război cu atâția alți generali ai armatei române.

Dar, putem afirma cu certitudine că, din punctul de vedere al contribuției sale la dezvoltarea artei și științei militare, la cristalizarea unei doctrine bazate pe specificul național, a fost un militar excepțional, un om *înaintea timpului său.*

BIBLIOGRAFIE:

1. ***, Arhivele Militare Naționale Române, *Relațiile militare româno-germane 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, București, 2000.
2. ***, Institutul de Istorie și Teorie Militară, *Istoria militară a românilor. Culegere de lecții*, Editura Militară, București, 1992.
3. ***, *Istoria Infanteriei Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
4. ***, Colectiv, *Istoria Statului Major General Român. Documente 1859-1947*, Editura Militară, București, 1994.
5. *Revista Artileriei*, revistă lunară tipărită la Institutul de Arte Grafice „Tipografia Românească”.
6. Michael B. Barrett, *Preludiu la Blitzkrieg. Campania austro-germană în România -1916*, Editura Militară, București, 2016.

7. Gheorghe Buzatu, Stela Acatrinei, Gheorghe Acatrinei, *Românii din arhive. Studii și documente*, Editura Mica Valahie, București, 2011.
8. Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2002.
9. Dennis Deletant, *Aliatul uitat al lui Hitler. Ion Antonescu și regimul său 1940-1944*, Editura Humanitas, București, 2008.
10. Alesandru Duțu, *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945)*, Editura Enciclopedică, București, 2000.
11. Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol și Mareșalul Antonescu. Relațiile germano-române. 1938-1944*, Editura Humanitas, București, 1994.
12. Alexandru Ioanițiu, *Războiul României (1916-1918)*, Tipografia Geniului (Cotroceni), București, 1929.
13. Alexandru Ioanițiu și Petre I. Vasilescu, *Pentru generațiile de azi și de mâine, Virtuțile Neamului în lumina războiului nostru național*, Tipografia Școalei pregătitoare pentru ofițeri de artilerie „Regele Carol I”, Timișoara, 1930.
14. Constantin Pantazi, *Cu mareșalul până la moarte. Memorii*, Editura Publiferom, București, 1999.
15. General de divizie Ioan Sichitiu, colonel Alexandru Ioanițiu, *Elemente de strategie*, Atelierele „Cartea Românească”, București, 1936.
16. Alex Mihai Stoenescu, *Armata, mareșalul și evreii*, Editura RAO, București, 2010.
17. General de brigadă prof. univ. dr. Adrian Stroea, colonel (r.) Marin Ghinoiu, *File din istoria artileriei. Fapte, întâmplări și oameni*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2015.

